

Biometrijska identifikacija i pravo na privatnost

Strahinja Brajušković, Civilnet

Ključne reči: biometrija, ljudska prava, privatnost, transparentnost, poverenik**Citiranje:** Strahinja Brajušković. 2011. *Biometrijska identifikacija i pravo na privatnost*. [e-book] Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

Biometrijska tehnologija sadrži obećanje promene političke, kulturne i društvene slike. Ova tehnologija stvara nove mogućnosti koje mogu biti ili ohrabrujuće ili podići ozbiljnu zabrinutost, zavisno od toga kakve stavove po pitanju upotrebe biometrije u društvu neko ima, stoji u Platformi o etici i upravljanju biometrijskom tehnologijom (EGBT)[1] koja je usvojena na Zajedničkoj evropskoj konferenciji o etici i upravljanju biometrijom i identifikacionim tehnologijama.[2] Konferencija je organizovana kroz projekte „HIDE“ (*Homeland Security, Biometric Identification and Personal Detection Ethics*) i „RISE“ (*Rising Pan European and International Awareness of Biometrics and Security Ethics*). Ali gde će nas ova promena odvesti? Da li će to biti novi orvelovski scenario ili svet povećane javne i individualne bezbednosti? Ova važna rasprava se već održala na pomenutim konferencijama, kao i na evropskim forumima, ali se njom malo ko značajnije bavio u Srbiji i u zemljama Zapadnog Balkana. Na ovoj konferenciji je otvoren širok krug pitanja, ali ovde želimo da istaknemo tekuće probleme biometrijske tehnologije i prava na privatnost.

U svetu u kome smo često izloženi uznemirujućim vestima oko toga na koje sve načine kompanije ili vlade određenih zemalja dolaze u posed privatnih podataka, odnosno dele ih dalje bez našeg odobrenja, razumevanje biometrije, tehnologija otkrivanja osoba i *on-line* nadzora su od velike važnosti. Šire posledice tehnologija kao što su *on-line* nadzor, biometrija i otkrivanje osoba prepoznate su kao značajna pitanja u modernom društvu i treba im pristupiti sa dužnom osteljivošću i primenom moralnih i pravnih standarda.

Sve tehnologije mogu da budu upotrebljene na neprikladan način, te puka mogućnost zloupotrebe ne bi trebalo da sprečava razvoj datih tehnologija. Iako postoji zabrinutost da bi biometrijski podaci, poput, na primer skeniranja mrežnjače oka, mogli da se shvate kao povreda lične privatnosti, sve baze ličnih podataka, ako se nepropisno koriste mogu biti viđene kao pretnja po privatnost bez obzira na to da li se upotrebljavaju decenijama.

Ustav Republike Srbije garantuje zaštitu ličnih podataka, dok su sakupljanje, čuvanje i obrada istih regulisani zakonom. U Srbiji Zakon o zaštiti podataka o ličnosti stupio je na snagu 1. januara 2009. godine. Važno je naglasiti da Poverenik za zaštitu podataka o ličnosti daje svoja mišljenja o obradi podataka, naročito u slučajevima kada se radi o novim tehnologijama. Zakon dozvoljava Povereniku da daje mišljenja Vladi o donošenju onih mera kojima se regulišu metode evidentiranja podataka kao i mere zaštite naročito osteljivih podataka. Ovo omogućava Povereniku da ima stvarni uticaj na upotrebu novih tehnologija u ovoj oblasti.[3] Kako se u Vodiču kroz srpski Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ističe, Poverenik raspolaže mogućnošću koju većina drugih organa nema, a to je, kao što je jasno navedeno u zakonima, da stvara nove prakse u oblasti tehnologije. Zapravo Zakon mu omogućava da smanji jaz između postojećeg zakonodavstva i novih tehnologija.[4]

Uspon biometrijskih tehnologija treba da se prati kroz proporcionalan rast pravnog okvira kojim se uređuju pitanja društvene kontrole i odgovornosti. U stvarnosti, skoro uvek je bio slučaj da zakonodavstvo zaostaje za tehnologijom, što je još jedan razlog da se prema ovako osetljivim pitanjima odnosimo sa dodatnom odgovornošću.

„Oštra rasprava nastaje oko biometrijske tehnologije i da li ona nudi društvu neke značajne prednosti nad konvencionalnim formama identifikacije te da li ona predstavlja opasnost po privatnost i potencijalno oružje u rukama autoritarnih vlasti. Nema sumnje, međutim, da je tehnologiji potrebna demokratska odgovornost i moralni nadzor“, kaže se u izveštaju zajedničke HIDE/RISE konferencije.[5] U izveštaju konferencije poziva se na udružene napore raznih aktera, poput regulatora, odgovornih agencija, zakonodavnih tela, industrije, predstavnika potrošača – kako bi se došlo do rešenja o privatnosti i uspostavljanja politike tehnološke bezbednosti u Evropi, jer se samo tako može sa sigurnošću postići obrada biometrijskih podataka koja uključuje jake mere za sprečavanje određenih rizika.

Kako zaštititi bezbednost građana bez ugrožavanja njihove privatnosti? Neki kažu da je naša privatnost već bespovratno narušena, kao što je Erik Šmit, generalni direktor kompanije Google, istakao u svom govoru na konferenciji „Techonomy 2010“: „Pokažite nam 14 vaših fotografija i mi ćemo Vas identifikovati. Mislite da nemate 14 fotografija sebe na internetu? Imate fotografije na „Facebook“-u!“ Ali kao što većina predstavnika agencija za sprovođenje zakona i eksperata iz polja bezbednosti i odbrane smatra, mi se osećamo relativno sigurno u društvu u kom živimo uprkos raznim terorističkim, kriminalnim i zdravstvenim pretnjama, zato što je cilj odgovorne upotrebe biometrije, on-line nadzora i sličnih tehnologija zaštita javnog interesa. To može biti urađeno samo kroz snažan pravni okvir i edukaciju korisnika, kao što su oni na aerodromima i u javnoj administraciji. Međutim, postoji još jedan razlog za zabrinutost na koju je usmeren Šmitov komentar: građani, kao pojedinci trebali bi da preuzmu sopstvenu odgovornost u čuvanju sigurnosti svojih podataka.

Nalaženje ravnoteže između zaštite privatnosti i javnog interesa je ozbiljan i temeljan izazov, da ne pominjemo da je i tehnološki i pravno zahtevno. Na primer, i dalje postoje debate da li biometrijske podatke treba ili ne treba smatrati za „privatne“ ili za „osetljive“ podatke, a postoje snažni argumenti za i protiv. Na Konferenciji o moralu i upravljanju biometrijskim i identifikacionim tehnologijama, mnogi govornici su se složili da odgovor zavisi od specifičnog konteksta, od upotrebe podataka, od specifičnih razloga zbog kojih se podaci obrađuju. Stavljanje ovih razmatranja u snažan, ali fleksibilan legalni pravni okvir kako bi se dobilo više pravne sigurnosti radi dobrobiti pojedinaca zahteva duboko razumevanje tehnoloških, proceduralnih i moralnih briga i specifičnosti.

Jedna od prezenkerki na Zajedničkoj evropskoj konferenciji[6], Els Kint sa Katoličkog Univerziteta u Levenu, smatra[7] da je ključni korak u kvalifikaciji biometrijskih uključenih podataka, određivanje „da li su podaci, sa pravnog stanovišta, lični ili osetljivi“. Gospođa Kint je naglasila da samo tad biometrijski podaci mogu biti podneti postojećem zakonodavstvu, kao i da tada dodatno zakonodavstvo može biti razvijeno. Ona je navela moralne zabrinutosti oko „upotrebe ljudskog tela kao barkoda“, jer biometrijske tehnologije mogu da dovedu do nekoliko rizika po privatnost i identitet, vezanih za, na primer, načine na koje se sakupljaju, obrađuju i čuvaju podaci o zdravlju i etničkoj pripadnosti.

Izveštaj sa „RISE“-ove konferencije sadrži nekoliko glavnih zaključaka izvedenih tokom same rasprave,[8]

- Treba da postoje jasna i proverljiva ograničenja oko upotrebe biometrije u okviru određenog sistema.
- Biometrijske aplikacije velikog obima treba da budu registrovane, overene i nadzirane.
- Vlasnici/operatori moraju da imaju otvoren i transparentan mehanizam za sprovođenje sistema „kočnica i ravnoteža“ nad velikim biometrijskim sistemima.

Dok je Evropska unija (EU) u završnoj fazi konsultativnog procesa koji treba da dovede do revizije Direktive o zaštiti podataka iz 1995. godine, u cilju bolje regulacije etičkih pitanja i prava na privatnost i dok pokušava da održi korak sa najnovijim tehnologijama, srpski Zakon o zaštiti podataka o ličnosti nije u skladu ni sa postojećom Direktivom EU. Treba, takođe, podsetiti da je službama bezbednosti zakonom dozvoljeno da nadziru privatne elektronske komunikacije, bez sudskog naloga, a na ove kontraverzne odredbe srpskog Zakona o telekomunikacijama se trenutno čeka odluka Ustavnog suda Srbije.

[1] Izdao u decembru 2010. Centar za nauku, društvo i građanstvo, Rim, Italija.

[2] Zajednička evropska konferencija o moralu i upravljanju biometrijskim and identifikacionim tehnologijama održana u Briselu od 9. do 10. decembra 2010. godine.

[3] Videti srpski Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 44, stav 1, stavke 7 i 9.

[4] Videti Vodič kroz srpski Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Nataša Pirc Musar (Vodič kroz Zakon o zaštiti podataka o ličnosti / Nataša Pirc Musar – Beograd. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, 2009 (Beograd: Dosije), strana 97

[5] Izveštaj sa „RISE“-ove konferencije više zainteresovanih strana izdat u februaru 2011. godine (Deliverable D3.4)

[6] Zajednička evropska konferencija o moralu i upravljanju biometrijskim and identifikacionim tehnologijama održana u Briselu od 9. do 10. decembra 2010. godine.

[7] Izveštaj sa „RISE“-ove konferencije više zainteresovanih strana izdat u februaru 2011. godine (Deliverable D 3.4), str. 9.

[8] Ibid, str. 10.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, 11000 Beograd

Tel: 011 | 3287 226; 011 | 3287 334

Email: office@bezbednost.org

Web: www.bezbednost.org